

Sygn. akt I ACa 258/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 września 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Paweł Rygiel (spr.)
Sędziowie:	SSA Barbara Górczanowska SSA Jerzy Bess
Protokolant:	st.sekr.sądowy Urszula Kłosińska

po rozpoznaniu w dniu 6 września 2017 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa **D. U.**

przeciwko **J. M. (1)**

uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Nowym Sączu

z dnia 14 lipca 2016 r. sygn. akt I C 935/13

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 10 800 zł (dziesięć tysięcy osiemset złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.**

SSA Barbara Górczanowska SSA Paweł Rygiel SSA Jerzy Bess

sygn. akt I ACa 258/17

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 6 września 2017 r.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy uznał za bezskuteczne w stosunku do powoda D. U., któremu przysługuje wierzytelność w kwocie 370.000 zł względem S. U. na podstawie wyroku Sądu Okręgowego w Nowym Sączu z dnia 19 grudnia 2012 r. (sygn. II K 32/12):

- umowę darowizny z dnia 30 lipca 2008 r., na mocy, której S. U. darował pozwanej M. M. własność nieruchomości wraz budynkiem mieszkalnym, dla której Sąd Rejonowy w N. prowadzi księgę wieczystą pod nr (...);

- umowę darowizny kwoty 370.000 zł, na mocy, której S. U. darował pozwanej J. M. (1) kwotę 370.000 zł uzyskaną ze sprzedaży segmentu mieszkalnego stanowiącego własność powoda D. U. położonego w N. przy ulicy (...).

Nadto Sąd zasądził od pozwanej na rzecz powoda koszty procesu.

Sąd I instancji ustalił, że powód D. U. jest synem S. U., którego siostrą jest pozwana J. M. (2). Rodzice powoda żyją w separacji, a powód wraz z matką i siostrą mieszka w USA.

Dalej Sąd ustalił, że:

1/ Umową darowizny z dnia 5 czerwca 1995 r., sporządzoną w formie aktu notarialnego, S. U. wraz z małżonką A. U. darowali swemu synowi D. U. przysługujące im na prawach wspólności ustawowej spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego stanowiącego Segment Nr (...) w budynku nr (...) przy ul. (...) w N., o powierzchni użytkowej 109,80 m², składający się z 6 izb, to jest pięciu pokoi i jednej kuchni, łazienki, przedpokoju, strychu oraz wbudowanego garażu.

2/ W dniu 3 stycznia 2007 r. powód udzielił swojemu ojcu pełnomocnictwa, m.in. do zbycia, na rzecz dowolnych osób, pod dowolnym tytułem prawnym, wyżej opisanego spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego.

3/ W dniu 9 lipca 2008 r. S. U., działając na podstawie powyższego pełnomocnictwa, zbył spółdzielcze własnościowe prawo do w/w lokalu za kwotę 370.000 zł, a środki pieniężne uzyskane ze sprzedaży przywłaszczył w ten sposób, że je zatrzymał dla siebie, a potem rozporządził nimi jak swoimi w okresie do 30 lipca 2008 r. – przedmiotową kwotę wpłacił na należący do pozwanej J. M. (1) rachunek bankowy. Pozwana nie korzystała z tej sumy, a dysponował nimi wyłącznie ojciec powoda. S. U. powiadomił swoją żonę i córkę, że nie zamierza im przekazywać tych pieniędzy, a przeznaczy je na swoje potrzeby.

4. Umową darowizny z dnia 30 lipca 2008 r. zawartą w formie aktu notarialnego, S. U. darował swojej siostrze - pozwanej J. M. (1), nieruchomość położoną w K., złożoną z działki nr (...) o pow. 0,25 ha, zabudowaną drewnianym budynkiem mieszkalnym nr (...), objętej KW nr (...). Wartość darowizny określono na kwotę 100.000 zł. W umowie darowizny ustanowiono także na rzecz S. U. nieodpłatną dożywotnią służebność mieszkania w całym budynku mieszkalnym. Przedmiotową nieruchomość ojciec powoda zakupił w 2006 r., a przy zakupie nieruchomości poinformował rodzinę, tj. żonę i dzieci, że dom ten ma w przyszłości służyć im wszystkim.

5/ Prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Nowym Sączu z dnia 25 stycznia 2012 r. (sygn. akt II K 20/11) S. U. został uznany za winnego przywłaszczenia środków pieniężnych powoda w kwocie 370.000 zł. Nadto tym wyrokiem na S. U. nałożono obowiązek naprawienia szkody poprzez zapłatę na rzecz powoda D. U. kwoty 370.000 zł.

6/ Wszczęte przez powoda przeciwko ojcu, na podstawie w/w wyroku, postępowanie egzekucyjne okazało się bezskuteczne.

7/ Prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Nowym Sączu z dnia 6 października 2015 r. (sygn. akt I C 482/14) oddalono powództwo S. U. skierowane przeciwko D. U. o ustalenie i zapłatę, którego podstawą było twierdzenie S. U., iż skutecznie odwołał darowiznę spornego spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego, z uwagi na rażącą niewdzięczność syna.

Sąd ustalił ponadto, że rodzice powoda wraz z dziećmi przeprowadzili się do USA w 1996 r. i korzystali tam początkowo z pomocy pozwanej oraz drugiej siostry S. U.–L. R.

Aktualnie S. U. zamieszkuje w K., w domu, który na mocy umowy darowizny z dnia 30 lipca 2008 r. przekazał pozwanej.

W 2009 r. S. U. posiadał wierzytelności, które na jego zlecenie egzekwował W. L.. W wyniku czynności podjętych przez W. L. S. U. odzyskiwał drobne kwoty. Obecnie S. U. ma 73 lata, jest inwalidą. Utrzymuje się z niewielkiej emerytury w wysokości ok. 1.200 zł. Nie posiada żadnych wartościowych składników majątku. Nie utrzymuje stałego kontaktu z dziećmi.

Pozwana J. M. (1) ma 80 lat i także jest emerytką. Od 1972 r. na stałe zamieszkuje w USA. Od 2001 r. planowała powrót do Polski, jednak w USA otrzymuje lepszą opiekę medyczną, która jest niezbędna osobie w jej wieku. Mieszkając w USA, pozwana przysyłała swojemu bratu, S. U., różne kwoty na jego utrzymanie, pomogła również powodowi i jego matce podczas pierwszych chwil ich pobytu w Stanach Zjednoczonych.

W tym stanie rzeczy Sąd I instancji uznał zgłoszone roszczenia za uzasadnione, jako znajdujące oparcie w przepisach art. 527 i nast. k.c. Po poczynieniu rozważań dotyczących przesłanek roszczenia ze skargi pauliańskiej Sąd wskazał, że powód wykazał istnienie wierzytelności przysługującej mu względem dłużnika – ojca S. U. tj. wierzytelności z tytułu zwrotu kwoty 370.000 zł, jak też wykazał, że sporne czynności prawne zostały dokonane z jego pokrzywdzeniem. S. U. jest bowiem niewypłacalny, co wynika tak z faktu bezskuteczności egzekucji, jak też jego aktualnej sytuacji majątkowej. Dalej, odwołując się do domniemania wynikającego z art. 527 § 3 k.c. Sąd wskazał, że pozwana, jako osoba bliska dłużnika, która uzyskała korzyść majątkową na skutek spornych czynności, wiedziała, że S. U. działał ze świadomością pokrzywdzenia powoda. Nadto, skoro pozwana uzyskała korzyść bezpłatnie, to z mocy art. 528 k.c. dla uznania czynności prawnych za bezskuteczne obojętna jest jej wiedza co do działania dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela.

Wyżej powołane domniemania prawne nie zostały przez pozwaną obalone. W szczególności pozwana nie wykazała, że zakup przez S. U. nieruchomości, która następnie została jej darowana, nastąpił na jej rzecz i za jej środki pieniężne. Co do przekazania na jej rachunek środków pieniężnych pozwana wskazała, że umowa miała charakter pozorny, bowiem z pieniędzy tych nie korzystała a pozostawały one w wyłącznej dyspozycji jej brata. Nie wykazała także, że świadczenia S. U. na jej rzecz były rozliczeniami w zamian za świadczoną przez nią wcześniej pomoc.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 k.p.c.

Od powyższego orzeczenia apelację wniosła pozwana, zarzucając naruszenie przepisów postępowania tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie dowolnej oceny dowodów, w sposób sprzeczny z zasadami doświadczenia życiowego i logicznego rozumowania, poprzez przyjęcie, że:

- umowa darowizny nieruchomości położonej w K. z dnia 30 lipca 2008 r. została zawarta z pokrzywdzeniem powoda w sytuacji, gdy z zeznań pozwanej i świadka S. U., jak też dowodów w postaci potwierdzeń zapłaty wynikało, że pozwana była wierzycielem dłużnika S. U. z uwagi na przekazanie mu środków na zakup na jej rzecz nieruchomości w Polsce, co wskazywało na istnienie świadczenia objętego co do zasady i co do wysokości rzeczywistym obowiązkiem prawnym dłużnika wobec pozwanej;

- pozwana skutecznie otrzymała od dłużnika kwotę 370.000 zł uzyskaną ze sprzedaży segmentu mieszkaniowego własności powoda w sytuacji, gdy w świetle zebranych dowodów, w szczególności zeznań pozwanej, który to dowód został uznany przez Sąd za wiarygodny w całości, a także zeznań świadka S. U. wynikało, że wyłącznie S. U. dysponował tymi środkami pieniężnymi a pozwana nie korzystała z tej sumy, ani w ogóle z rachunku bankowego, na który została wpłacona kwota.

Nadto apelująca zarzuciła naruszenie przepisów prawa materialnego tj.:

- art. 527 § 1 k.c. w zw. z art. 11 k.p.c. poprzez wadliwe zastosowanie i przyjęcie, że pozwana w wyniku rzekomej umowy darowizny uzyskała od dłużnika korzyść w postaci środków pieniężnych w kwocie 370.000 zł w sytuacji, gdy nie doszło

do skutecznego zawarcia umowy darowizny i wydania pozwanej sumy, gdyż wyłącznie S. U. posiadał i dysponował tymi środkami pieniężnymi, a pozwana nie korzystała tak z tej sumy jak i z rachunku bankowego, na który została wpłacona kwota – zatem pieniądze te nie stanowiły dla niej żadnej realnej korzyści;

- art. 890 § 1 k.c. w zw. z art. 65 § 1 k.c. poprzez wadliwe zastosowanie i przyjęcie, że pozwana i dłużnik S. U. skutecznie zawarli umowę darowizny kwoty 370.000 zł uzyskanej ze sprzedaży segmentu mieszkaniowego własności powoda w sytuacji, gdy nie doszło do rzeczywistego spełnienia świadczenia przez dłużnika na rzecz pozwanej wobec braku rzeczywistego wydania pozwanej rzeczowej kwoty i braku oświadczenia pozwanej o przyjęciu darowizny, wobec nie zachowania przez darczyńcę przy skalaniu oświadczenia o zobowiązaniu się do przysporzenia obdarowanemu korzyści majątkowej formy aktu notarialnego.

W uwzględnieniu podniesionych zarzutów pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie kosztów postępowania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi I Instancji do ponownego rozpoznania, w każdym przypadku – przy zasądzeniu na rzecz pozwanej od powoda kosztów postępowania apelacyjnego.

Powód wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja pozwanej nie może odnieść zamierzonego skutku.

Ustalenia dokonane w pierwszej instancji Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne, poza ustaleniem, że pozwana w ogóle nie korzystała z konta bankowego, na które zostały przelane sporne środki pieniężne, a dysponował nimi wyłącznie S. U.. Zważyć należy, że przedmiotowa okoliczność została ustalona wyłącznie na podstawie zeznań samej pozwanej oraz świadka S. U. – a więc osób bezpośrednio zainteresowanych rozstrzygnięciem sprawy. To wszystko w sytuacji, w której rzecz dotyczy okoliczności faktycznych związanych z przelaniem przez S. U. kwoty 370.000 zł pochodzących ze sprzedaży prawa własności powoda na konto bankowe pozwanej, skutkiem czego powód nie ma możliwości odzyskania od dłużnika przysługującej mu wierzytelności, zaś motywacja dokonania tej czynności i wzajemne uzgodnienia pomiędzy S. U. a pozwaną J. M. (1) są ukryte dla osób trzecich. W tej sytuacji tak pozwana, jak i S. U., w zależności od potrzeby i własnego interesu, mogą w sposób dowolny przedstawiać okoliczności związane z przyczyną dokonania spornej transakcji – a w związku z tym raz powoływać się na to, że sporne środki pieniężne są własnością pozwanej, a raz, że pozwana jedynie użyczyła swemu bratu bankowego bankowego, a środki pieniężne nadal są jego własnością. Z takiej możliwości skorzystali, przedstawiając w toku postępowania karnego prowadzonego przeciwko S. U., że sporny przelew stanowił zwrot wierzytelności z tytułu rozliczeń związanych z pomocą pozwanej, jakiej rzekomo miała udzielić rodzinie brata w USA (zeznania pozwanej w sprawie karnej II K 32/12 złożone na rozprawie w dniu 8 października 2012 r. – k.22-25 akt).

W tym stanie rzeczy zeznania pozwanej i świadka S. U. muszą być ocenione ostrożnie, jako budzące wątpliwości z uwagi na przedstawianie zdarzeń wyłącznie przez pryzmat interesu wynikającego z podjętej obrony. W sytuacji zatem, w której zeznania te nie zostały poparte żadnymi innymi dowodami natury obiektywnej, brak było podstaw do przypisania im wiarygodności. Poza sporem pozostaje, że ojciec powoda przelał kwotę 370.000 zł uzyskaną ze sprzedaży lokalu powoda na konto bankowe własności pozwanej. O ile zatem pozwana twierdzi, że nie miała o tym wiedzy, że nie były to pieniądze dla niej a wyłącznie S. U. korzystał z tego konta i z ulokowanych na nim środków pieniężnych, to okoliczności te mogły być wykazane choćby poprzez przedłożenie dokumentów obrazujących dokonywane na tym koncie operacje finansowe. Takich dowodów pozwana nie przedstawiła.

W pozostałej części ustalenia dokonane w pierwszej instancji są prawidłowe i Sąd Apelacyjny przyjmuje je za własne. Zostały dokonane w oparciu o wszystkie zaoferowane dowody, których ocena mieści się w granicach wyznaczonych art. 233 § 1 k.p.c. W szczególności, w świetle zaoferowanych dowodów ocenianych przy uwzględnieniu zasad doświadczenia życiowego i logicznego rozumowania, brak było podstaw do przyjęcia, że nieruchomości objęta sporną umową darowizny z dnia 30 lipca 2008 r. została zakupiona przez S. U. za pieniądze pozwanej i dla niej – a więc, że

była to czynność o charakterze powierniczym. Wedle pozwanej miała ona przekazać bratu 24.000 USD w 2002 r. na zakup nieruchomości w Polsce (zeznania pozwanej we wskazanej wyżej sprawie karnej), a zakup nieruchomości w K. nastąpił dopiero 4 lata później, bo w 2006 r. Dopiero po upływie kolejnych 2-ch lat doszło do dokonania przez S. U. darowizny tej nieruchomości na rzecz pozwanej. Tak znaczne okresy czasu pomiędzy poszczególnymi czynnościami prawnymi dotyczącymi tej nieruchomości podważają wiarygodność twierdzeń pozwanej. O ile zważyć, że pomimo dokonanej darowizny na przedmiotowej nieruchomości S. U. mieszka i tam ma swoje centrum życiowe, jak też samo dokonanie darowizny jest zbieżne czasowo z pobraniem przez niego i rozdysponowaniem przysługującej powodowi kwoty 370.000 zł, to w świetle zasad logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego zasadna jest konkluzja, że sporna umowa darowizny służyła innym celom niż przeniesienie własności nieruchomości dla wykonania obowiązku wynikającego z powierniczego jej zakupu.

W tym stanie rzeczy w pełni należy podzielić argumentację prawną Sądu I instancji, tak w zakresie teoretycznych rozważań co do przesłanek wynikających z treści art. 527 k.c. i art. 528 k.c., jak i zastosowania tych przepisów do ustalonych w sprawie okoliczności faktycznych.

Zgodnie z art. 527 § 1 kc ochrona ze skargi paulińskiej przysługuje, gdy skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową. Czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli skutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności (art. 527 § 2 kc).

W sprawie nie ulega wątpliwości, że sporne czynności zostały dokonane z pokrzywdzeniem wierzyciela – powoda. Wielkość wierzytelności porównana do stanu majątkowego dłużnika w oczywisty sposób wskazuje, że poprzez dokonanie tej czynności dłużnik stał się w większym stopniu niewypłacalny. Nie budzi także zastrzeżeń ocena, że S. U. działał ze świadomością pokrzywdzenia powoda, skoro sprzedając prawo do lokalu przysługujące powodowi wiedział, że pobrana tytułem ceny kwota winna być przekazana powodowi, a przelewając tę kwotę na rachunek bankowy pozwanej oraz darując w tym samym miesiącu pozwanej nieruchomość, wyzbył się składników majątkowych, z których powód mógłby w sposób realny uzyskać zaspokojenie.

Trafnie także wskazuje Sąd Okręgowy, że z domniemania prawnego określonego w art. 527 § 3 k.c. wynika, że pozwana wiedziała, iż jej brat działa z pokrzywdzeniem powoda, jak też, że z treści art. 528 k.c. wynika, że skoro na skutek spornych czynności prawnych pozwana uzyskała korzyść bezpłatnie, to stan wiedzy pozwanej co do działania dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela jest obojętny dla oceny zgłoszonego w sprawie roszczenia.

W tym stanie rzeczy, w świetle dokonanych ustaleń faktycznych, w oczywisty sposób zachodziły podstawy do uwzględnienia powództwa w zakresie czynności darowizny nieruchomości położonej w K..

Apelująca pozwana, formułując zarzuty apelacyjne, koncentruje się na drugiej z kwestionowanych czynności – umowie darowizny środków pieniężnych. Kwestionuje ocenę, że przedmiotowa czynność miała charakter przysparzający, a w związku z tym, że uzyskała korzyść majątkową. W świetle dokonanych ustaleń faktycznych taka ocena nie jest prawidłowa.

Przede wszystkim wymaga podkreślenia, że dla dokonania umowy darowizny pieniężnej nie jest konieczne zachowanie formy szczególnej. Jakkolwiek art. 890 § 1 zd. 1 k.c. wymaga, by oświadczenie darczyńcy zostało złożone w formie aktu notarialnego, to jednak zdanie 2 tego przepisu stanowi, że umowa zawarta bez zachowania tej formy staje się ważna, jeżeli przyrzczone świadczenie zostało spełnione. Tym samym, skoro S. U. przelał kwotę 370.000 zł na rachunek bankowy pozwanej, a więc spełnił świadczenie, to ważność umowy darowizny nie może być kwestionowana z odwołaniem się do w/w przepisu.

Poprzez przelanie kwoty 370.000 zł na rzecz pozwanej uzyskała ona przysporzenie, skoro może ona swobodnie z tych środków korzystać, a umieszczenie ich na rachunku bankowym pozwanej tworzy domniemanie, że są to środki pieniężne przeznaczone dla niej, z uwagi na istniejącą podstawę prawną. W świetle ustalonego stanu faktycznego zasadne było przyjęcie, że podstawą tą była umowa darowizny. Pozwana nie wykazała natomiast, by jedynie użyczyła S.

U. rachunku bankowego dla zdeponowania na nim jego środków pieniężnych. W szczególności nie zostało wykazane, że wyłącznie on posiadał i dysponował tymi środkami pieniężnymi.

W tym stanie rzeczy apelacja pozwanej okazała się bezzasadna.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c., orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd orzekł zgodnie z zasadą odpowiedzialności za jego wynik (art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.). Na zasądzone koszty składa się kwota opłaty wynagrodzenia pełnomocnika, ustalona zgodnie z § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust.1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 1804) w zw. z § 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2016 r., poz. 1667).

SSA Jerzy Bess SSA Paweł Rygiel SSA Barbara Górczanowska